
UNELE OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA VASELE CUCUTENIENE DE TIP *KERNOS* / *PSEUDO-KERNOS**

---

de **Dumitru D. Boghian**

Cuvinte cheie: Eneolitic, Cucuteni-Tripolie, kernos, pseudo-kernos, paraphernalia

Dincolo de progresele realizate în domeniul cunoașterii tehnologice și tipologice a ceramicii cucuteniene (materie primă, structura și textura pastei, compoziția pigmentilor categorii de artefacte, forme, realizarea decorului etc.), au existat foarte puține preocupări pentru determinarea funcționalității reale a diferitelor tipuri de vase, într-o strânsă legătură cu atribuirea corectă a denumirilor de vase¹. Aceasta se impune cu atât mai mult cu cât se observă o accentuată standardizare a formelor și mărimilor vaselor cucuteniene, poate în cadrul unei producții de serie².

Stabilirea funcționalităților reale ale vaselor ceramice neolitice și eneolitice ar avea darul să clarifice multe dintre componentele economico-sociale și spirituale ale acestor comunități. În mod evident, cercetările arheometrice vin să ofere un prețios ajutor, într-un domeniu în care imprecizia și imaginația tipologică a arheologilor se manifestă pe scara largă.

În prezenta lucrare dorim să ne referim la o formă mai puțin răspândită și cunoscută în cadrul ceramicii cucuteniene, așa-numitul vas *kernos* (κέρυος sau κέρυκος, pl. *kernoi*) sau pseudo-*kernos*(oi), pentru denumirea utilizată avându-se

---

* Subiectul prezentei lucrări a mai fost comunicat la Sesiunea științifică *Alma Mater Sucevensis*, Suceava, 7 martie 2010, și la Colocviul național *Cucuteni – Artă și religie*, Piatra Neamț, 19-20 noiembrie 2010.

¹ H. von Petrikovits, *Grundsätzliches zur Beschreibung römische Gefäßkeramik*, în *Novaesium V. Limes Forschungen*, 11, 1972, p. 131-132; W. Hilgers, *Lateinische Gefäßnamen. Bezeichnungen Funktion und Formen Römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen*, Düsseldorf, 1969, *passim*.

² Dumitru Boghian, *Comunitățile cucuteniene din bazinul Bahluiului*, Editura Bucovina Istorică/ Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2004, p. 105.

în vedere relativă asemănare cu forma ceramică binecunoscută în lumea antică, în special grecească.

Potrivit definițiilor, *kernos*-ul reprezintă un vas compus, de diferite dimensiuni, de regulă un castron de ceramică, pe marginea lătită sau pe umărul căruia erau plasate mici cupe/pahare, în care se puneau diferite conținuturi: semințe, fructe, produse animaliere (lână nespălată), vin, ulei, miere, legume etc.³, oferite ca ofrande în anumite ritualuri dedicate divinităților uraniene și chtoniene, în special în misterii eleusine. Potrivit autorului grec Athenaios din Naucratis⁴, acest vas era purtat de un *kernophoros* (preotul care purta vasul *kernos*), în cadrul procesiunilor solemne religioase⁵.

Alte definiții desemnează *kernos*-ul ca un vas de cult, utilizat pentru libații, alcătuit dintr-un set de vase mai mici, atașate pe un inel tubular/suport ceramic⁶, sau un vas compus din mici cupe, dispuse în jurul gurii sale, cu funcție rituală, descoperit în Mediterana orientală, începând cu epoca bronzului, în multe cazuri în morminte.

Potrivit descoperirilor arheologice, ar putea fi definite mai multe tipuri și subtipuri de vase *kernoi*: cu picior/suport înalt, cu picior/suport scund, cu suport tubular inelar etc. În același timp, au fost stabilite o serie de trăsături care ar separa categoria vaselor *kernoi* propriu-zise de cea a recipientelor pseudo-*kernoi*.

³ James Donnegan, *A New Greek and English Lexicon*, Boston: Published by Hilliard, Gray & co., New York: G&C Carvill & co, 1838, p. 753; Jerome J. Pollitt, *Kernoi from the Athenian Agora*, în *Hesperia*, 8, 1979, p. 205-233; Martinez A. Beltran, *Cuerveras de Chinchilla y kernoi hallstätticos y clásicos*, S.H.A.A. Albacete, 1962.

⁴ Athéné (Athenaeus Naukratita), *Banquet des savans*, traduit par Lefebvre de Villebrune, vol. IV, Cartea XI, Paris, 1789, p. 265-266; Athenaeus of Naucratis, *The Deipnosophists, or, Banquet of the learned of Athenaeus*, translated by C.D. Yonge, vol. II, cartea XI, London, 1854, p. 760; Vassilis Lambrinoudakis, Jean Ch. Balty (eds.), *Thesaurus cultus et rituum antiquorum (ThesCRA)*, *De Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*, J. Paul Getty Museum, Los Angeles, 2005, p. 250-252.

⁵ *Ibidem*; Stephanos Xanthoudides, *Cretan kernoi*, în *The Annual of the British School at Athens*, XII, 1905-1906, p. 9-23, fig. 1-6, cu o interesantă incursiune până în epoca modernă; P. Pachis, *Prêtresses porteuses des vases sacrés dans le culte métroaque*, în *Studi e Materiali di Storia delle Religioni*, 1984, vol. 50, 1, Roma, p. 125-129.

⁶ Samuel Birch, *History of Ancient Pottery. Egyptian, Assyrian, Greek, Etruscan and Roman*, London, 1873, 145-147, fig. 112, cu funcționalități diverse – ofrande în alimente semințe și lichide, suporturi de flori, un fel de sfeșnice/lămpi; unele vase compuse, precum sunt *kumidokos/kumidoke/kuminotheke*, alcătuite din mici cupe, numite *hadiska*, reunite între ele printr-un suport/picior, au fost eronat atribuite tipului *kernos*, fiind mai degrabă recipiente pentru condimente (*Ibidem*, p. 385); în cultul zeiței Kybele și al lui Attis, în „recipientele” vaselor *kernos* erau depuse, ca ofrande, testiculele taurilor, berbecilor și preoților emasculați (Nanny de Vries, *A Thracian Kybele*, în Flemming Kaul, Ivan Marazov, Jan Best, Nanny de Vries (eds.), *Thracian Tales on the Gundestrup Cauldron*, Amsterdam, Najade Press, 1991, p. 89-106); Emily Vermeule, *Greece in the Bronze Age*, Chicago, The University of Chicago Press, 1972, p. 386; <http://www.georgeortiz.com/TEXT/archaeology.htm>, accesat la 15 noiembrie 2011.

De aceea, se consideră că despre vase *kernoi* propriu-zise s-ar putea vorbi doar în cazul formelor compuse dintr-un corp/suport central și cupe/pahare comunicante cu acesta, celelalte tipuri, la care recipientele anexă nu comunică cu corpul/suportul central, fiind desemnate drept *pseudo-kernoi*⁷. De asemenea, în literatura specifică spiritualității grecești antice, se încearcă decelarea cu precizie a tipului/urilor de vase uzitate în complexe ritualuri eleusine, din unele studii reieșind că nu întotdeauna erau utilizate vase de tip *kernos*, ci și acelea de tip *plemochoae*⁸, de multe ori născându-se confuzii în literatura de specialitate.

Revenind la discuția propriu-zisă, arătăm că în unele stațiuni eneolitice, din spațiul carpato-danubian, au fost descoperite vase întregibile (reconstituite) și fragmente care au fost atribuite, datorită asemănării formale, categoriei vaselor *kernos*, așa cum sunt cunoscute pentru epoca bronzului în zona Mediteranei orientale, dar și în epocile ulterioare. Menționăm că includem în această categorie acele vase precucuteniene și cucuteniene cu brațe și cupe dispuse pe un suport sau recipient central, care se aseamănă mai îndeaproape sau *grosso-modo* cu vasele de tip *kernoi*, dar pentru relativa clarificare a problematicei vom discuta și unele vase duble, triple/cvadruple (cu mai multe guri) și poziția tipologico-funcțională a acestora.

Un asemenea vas a fost descoperit în stațiunea precucuteniană de la Târgu Frumos-Baza Pătule, în campania din anul 1998, în sectorul A, cas. G16, caroul 8, la 1,45-1,55 m adâncime, în locuința 10⁹. Considerat inițial fragment de vas *askos* cu elemente de reprezentare a feței umane (așa cum consemna d-l dr. Vasile Cotiugă în carnetul de șantier), acesta credem că reprezintă un braț și „cupa” de la un vas de tip *kernos*, conform reconstituirii grafice pe care am realizat-o. „Cupa” este lucrată dintr-o pastă semifină, cu mici fragmente ceramice în compoziție, cu grosimea pereților de 5-6 mm. Este modelată bitronconic, cu buza ușor răsfrântă în afară, cu două tortițe simetrice neperforate, dispuse sub margine și o proeminență pe peretele exterior, dispusă oarecum central și perpendicular pe tortițe, creând imaginea unei reprezentări antropomorfe sau zoomorfe. Partea care făcea legătura cu restul corpului, oarecum plată, are o urechiușă laterală, găurită, și o rotunjire către un presupus centru, care pare a indica o perforare rotundă cu diametrul de aprox. 25 mm (fig. 1/1a-e).

Nu știm cum se încheia partea superioară a acestui vas compus, dar propunem două variante, cu două și patru brațe, neexcluzând un număr de cinci sau

⁷ Hélène Delnef, *Kernos et pseudo-kernos au Britzgyberg (Illfurth, dép. Haut-Rhin)*, în *ArchKorresp*, Jahrgang 36, Heft 2, 2006, p. 215-224.

⁸ Christina Mitsopoulou, *De nouveaux Kernoi pour Kernos ... Reevaluation et mise a jour de la recherche sur les vases de culte eleusiens*, în *Kernos*, 23, 2010, Athena-Liège, p. 145-178.

⁹ Nicolae Ursulescu et alii, *Târgu Frumos-Baza Pătule*, în *CCAR. Campanie 2000*, București, 2001, fig. 6.

șase. De asemenea, este greu de închipuit cum ar fi arătat partea inferioară a acestui artefact, dar nu excludem existența unui posibil picior/suport, tronconic poate.

În reconstituirea vasului prezentat mai sus, foarte utile sunt descoperirile de vase *kernoi* care provin din situl de la Trușești-*Țuguieța* (Cucuteni A3), din rândul cărora se pot decela două subtipuri. Un **prim subtip** este cel cu cinci cupe, comunicante cu corpul central, dispuse pe un picior ușor tronconic (fig. 1/2), binecunoscut în literatura de specialitate¹⁰. Acest subtip pare a fi cel mai apropiat de descoperirea de la Târgu Frumos și are analogii cu un vas oarecum asemănător, descoperit la Střelice (Cehia), și încadrat în cultura cu ceramică pictată din Moravia (MMK), faza IIa¹¹.

Alte fragmente de *kernoi* provin de la un vas „din pastă roșie, cu un tub central” descoperit la Trușești-*Țuguieța* (fig. 1/5), cu „patru recipiente mici, tronconice și alveolate, dispuse la capătul unor brațe care pornesc de pe pragul dintre gâtul și corpul vasului” (fig. 1/3-4)¹². Acestea alcătuiesc cel de-al **doilea subtip** al vaselor cucuteniene de tip *kernoi* (poate pseudo-*kernoi*), care se regăsește, sub forma unei variante, și la Cuconești Vechi I și Darabani I.

La Cuconești Vechi I (Cucuteni A3) au fost descoperite trei astfel de „piese unicate”, fiind restaurat doar un exemplar. Acesta este alcătuit dintr-un vas-suport, care are, la partea superioară, o strachină tronconică, plasată pe un picior relativ înalt, gol la interior, evazat la bază, cu două orificii dispuse simetric. Pe buza fragmentului de strachină păstrat se găseau trei mici recipiente tronconice, cu interiorul alveolat și cu o mică perforare rotunjită, nepenetrantă, în centru. Restaurarea vasului a condus la obținerea unei reconstrucții cu șase asemenea mici recipiente, dispuse oarecum simetric¹³. Vasul a fost pictat bicrom, cu negru pe fond alb, motivele ornamentale fiind alcătuite din benzi orizontale, ghirlande, cercuri concentrice cu o pastilă în centru (fig. 1/7a-b), evidențiind, într-un mod schematizat, corpurile unor personaje, probabil feminine, prinse în horă. Victor Sorochin nu a

¹⁰ *** Șantierul Valea Jijiei, în *SCIV*, III, 1952, p. 68, fig. 4/5; Olaf Höckmann, *Gemeinsamkeiten in der Plastik der Linearkeramik und der Cucuteni-Kultur*, în Mircea Petrescu-Dîmbovița, Nicolae Ursulescu, Dan Monah, Vasile Chirica (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, Iași, 1987, p. 94, 97, fig. 13; Vladimir Dumitrescu, *Encore une fois a propos de l'origine des trois séries d'objets découvertes dans l'aire de diffusion des cultures énéolithiques Cucuteni et Gumelnița de Roumanie et les relations du sud-est de l'Europe avec l'Anatolie pendant la période énéolithique*, în *Anadolu (Anatolia)*, 22, (1981-1983), Ankara, p. 7-15 (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/14/712/8998.pdf>, accesat 27 noiembrie 2010).

¹¹ Vladimir Podborský, *Lid s moraskou malovanou keramikou*, în Vl. Podborský et alii, *Pravěké dějiny Moravy*, Brno, 1993, p. 138, fig. 81/8.

¹² Mircea Petrescu-Dîmbovița, Marilena Florescu, Adrian Florescu, *Trușești. Monografie arheologică*, Editura Academiei Române, București-Iași, 1999, p. 71, 446, fig. 331/2-4.

¹³ V. Sorochin, *Civilizațiile eneolitice din Moldova*, Editura Știința, Chișinău, 1994, fig. 22; Idem, *Aspectul regional cucutenian Drăgușeni-Jura, Piatra Neamț*, 2002, p. 128-129, fig. 73/1.

făcut nici o precizare referitoare la tipologia și destinația acestui tip de vas, dar Ilya Palaguta le considera ”candelabre”¹⁴.

În stațiunea de la Darabani I (reg. Cernăuți), nivelul Cucuteni A3, Ceslav Ambrojevici a descoperit și un fragment de vas *kernos*, asemănător parțial cu cele descrise anterior (fig. 1/6a-b)¹⁵. Două fragmente de vase *kernoi*, din același subtip, au fost descoperite la Ruginoasa-Dealul Drăghici, jud. Iași¹⁶. Un braț al unui asemenea vas provine de la Bârlălești-Sturza (jud. Vaslui)¹⁷, iar două exemplare fragmentare (partea centrală și un braț), sunt cunoscute la Drăgușeni-În deal la lutărie (jud. Botoșani)¹⁸.

În acest context, amintim un alt fragment descoperit în așezarea Cucuteni A3 de la Hăbășești¹⁹ (fig. 2/1) care reprezintă peretele și brațul de la un posibil vas *kernos*, apropiat de cel de-al doilea subtip. Fără a putea stabili cu claritate eventualele legături cu vasele *kernoi*, menționăm, totuși, și acele „tubușoare cilindrice îndoite în unghi drept”, provenind de la vase urcior descoperite la Hăbășești²⁰ și Bălțați-Dealul Mândra²¹, unele putând fi elemente constitutive ale unor recipiente compuse, cu guri multiple, sau chiar vase antropomorfe.

Din perspectiva unei posibile analogii, credem că este interesantă descoperirea la Suplacul de Barcău a unei „protome aplatizate”²², care credem că reprezintă în fapt brațul unui posibil prototip al vasului *kernos* din subtipul al doilea.

Un **al treilea subtip** de vas *kernos*, lucrat într-o pastă de culoare roșiatică, compus din patru mici pâlnii (cupe/pahare) comunicante, dispuse simetric pe un suport tubular inelar, a fost descoperit în stațiunea Cucuteni A3 de la Bod-Priesterhügel/Movila Popii, jud. Brașov (fig. 2/2)²³. Ionel Bauman, care a realizat fișa de clasare, consideră că e vorba de un *kernos*/opaiț, utilizat în cadrul unor

¹⁴ Ilya Palaguta, *Tripolye Culture during the beginning of the Middle Period (BI). The relative chronology and local grouping of sites*, BAR International Series 1666, 2007, p. 33, nota 1.

¹⁵ Ceslav Ambrojevici, *L'époque néolithique de la Bessarabie du Nord-Ouest*, în *Dacia*, III-IV, 1927-32, (1933), p. 24-45, fig. 2.8.

¹⁶ Cornelia Magda Lazarovici, Gheorghe Lazarovici, *Ruginoasa – Dealul Drăghici. Monografie arheologică*, Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2012, p. 336, nota 305, fig. VIII.94-95.

¹⁷ Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, Editura Litera, București, 1980, fig. 103/3.

¹⁸ Aristotel Crâșmaru, *Drăgușeni. Contribuții la o monografie arheologică*, 1977, fig. 43/2, 4.

¹⁹ Vladimir Dumitrescu et alii, *Hăbășești. Monografie arheologică*, Editura Academiei, București, 1954, pl. XCIII/21, fig. 73/21.

²⁰ *Ibidem*, p. 385, pl. CX/7, 11.

²¹ Marin Dinu, Tamilia Marin, *Une découverte appartenant à la culture de Cucuteni A à Bălțați (Dép. de Iași)*, în *SAA*, IX, 2003, p. 80, fig. 6/6.

²² Doina Florica Ignat, *Grupul cultural neolitic Suplacul de Barcău*, Editura Mirton, Timișoara, 1998, p. 63, fig. 43/2.

²³ Dragomir Nicolae Popovici, *Cultura Cucuteni. Faza A. Repertoriul așezărilor (I)*, Piatra Neamț, 2000, p. 80; piesă inedită, Muzeul Județean de Istorie din Brașov (nr. inventar – 4475), (<http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=2A752C84F59641B0A2F8F1A9EA AF50DF>, accesat 23 mai 2011).

ceremonii speciale²⁴. Remarcăm că acest vas *kernos* se apropie cel mai mult de una dintre variantele sale clasice (tipul cu recipientele miniaturale comunicante, dispuse pe suport tubular), cunoscute în epoca bronzului, epoca fierului până la mijlocul mileniului I, în lumea orientală și nord-mediteraneană²⁵.

Un alt tip de recipient, legat tipologic de vasul *kernos* descris anterior, ca variantă a acestuia, este cel alcătuit din două, trei sau chiar patru vase comunicate, reunite printr-un tub, așa cum este piesa fragmentară descoperită în situl de la Hăbășești-Holm²⁶ (fig. 4/5). Asemenea vase se regăsesc și în alte situri din faza Cucuteni A, așa cum sunt vasele duble de la Poduri-Dealul Ghindaru²⁷ (fig. 4/1), Hoisești-La Pod, jud. Iași²⁸ (fig. 4/3), Cucuteni-Cetățuie²⁹ (fig. 5/1, 3), precum și în fazele următoare, la Traian-Dealul Fântânilor, jud. Neamț (Cucuteni A-B)³⁰ (fig. 4/4, 6, 8), Târgu Ocna-Podei³¹, Văleni-Botești³² (Cucuteni B), Rozsohyvatka³³, (fig. 5/6), (Tripolie B II), și tipul cu patru recipiente (din care se păstrează doar două) de la Parincea-Gâtul Grecului (Cucuteni B)³⁴, (fig. 4/9). De altfel, vasele comunicante, cu două, trei și patru recipiente, formează o întreagă serie în cadrul culturii Gumelnița-Karanovo VI-Kodžadermen (Gumelnița (fig. 6/3, 5), Vitănești (fig. 6/1), Hotnica (fig. 6/2), Mechkur³⁵ (fig. 6/4) și în cultura

²⁴ <http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=2A752C84F59641B0A2F8F1A9EAAF50DF>.

²⁵ Andrea M. Bignasca, *I kernoi circolari in Oriente e in Occidente. Strumenti di culto e immagini cosmiche*, Orbis Biblicus et Orientalis. Series Archaeologica, Band 19, Universitätsverlag Freiburg, Schweiz, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen, 2000, *passim*.

²⁶ Vladimir Dumitrescu *et alii*, Hăbășești, pl. XCIII/11.

²⁷ Dan Monah *et alii*, Poduri-Dealul Ghindaru. O Troie în subcarpații Moldovei, Piatra Neamț, 2003, p. 116, 188, nr. 191.

²⁸ Felix Adrian Tencariu, în Ion Mareș (coord.), *Cucuteni Culture. Art and Religion/Kultura Cucuteni. Sztuka i religia*, Editura Accent Print, Suceava, 2009, cat. nr. 168, p. 95.

²⁹ Mircea Petrescu-Dîmbovița, Mădălin-Cornel Văleanu, *Cucuteni-Cetățuie. Săpăturile din anii 1961-1966. Monografie arheologică*, Piatra Neamț, 2004, fig. 128/8 („vas cu tub lateral”), fig. 139/18 („vas bitronconic cu o reprezentare schematică antropomorfă incizată”).

³⁰ Valeriu Cavruc (coord.), *Cultură și civilizație în Carpații Răsăriteni în lumina noilor descoperiri arheologice*, Sfântu Gheorghe, 2009, pl. XVI. 1, http://www.cimec.ro/Arheologie/expo/html/pl16_1-2.html, accesat 22 martie 2011; Cătălin Bem, *Traian Dealul Fântânilor. Fenomenul Cucuteni A-B*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007, fig. 291/1-2.

³¹ Constantin Matasă, *Așezarea eneolitică Cucuteni B de la Târgu Ocna-Podei*, în *ArhMold*, II-III, 1964, fig. 28/4, 29/3.

³² Ștefan Cucos, *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei*, Piatra Neamț, 1999, p. 103.

³³ M. Iu. Videjko, N. B. Burdo (coord), *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/1, Kijv, 2004, p. 141, fig. 2; vol. 2. p. 453.

³⁴ Lăcrămioara Istina, în Ion Mareș (coord.), *Cucuteni Culture. Art and Religion/Kultura Cucuteni. Sztuka i religia*, cat. nr. 169, p. 96; <http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=8D60352AB9EE4C6F8F5204AE58E6FF7F>, accesat 23 aprilie 2011.

³⁵ Vladimir Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, Editura Meridiane, București, 1974, fig. 86; Valentina Mihaela Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2*, Constanța, 2005, pl. 96.

Sălcuța IV-Băile Herculane-Cheile Turzii (Ostrovul Corbului-Botul *Cliuciului*, com. Hinova, jud. Mehedinți³⁶, fig. 5/5).

Interesantă este o variantă descoperită la Traian-Dealul *Fântânilor*, în care un vas *kernos*, probabil, sau cu patru vase comunicante, a fost realizat doar sub forma unui recipient deschis, quadrilobat³⁷ (fig. 4/10), care poate fi asemănat, ca idee, cu vasul de la Střelice (MMK IIa)³⁸ sau cu cel tripolian cu patru guri, din Ucraina, aflat în colecția Platar³⁹.

Rămâne deschisă problema stabilirii legăturilor dintre vasele *kernoi*/pseudo-*kernoi* și cele cu guri multiple (vasele duble și cu trei guri), descoperite în arealele celor mai multe culturi neolitice și eneolitice din spațiul balcano-carpatic și danubian⁴⁰ (civilizația Gumelnița/Kodžadermen: Stara Zagora, fig. 7/1; Brăilița, fig. 7/2a-c; Carcaliu, fig. 7/3; Gumelnița, fig. 7/4a-b; Căscioarele, fig. 7/5; Sultana, fig. 7/6; Pietrele, fig. 7/7; civilizația Cucuteni: Costești-*Cier*, fig. 4/2a-b; Buznea, fig. 7/8a-b), cu atât mai mult cu cât vasul cu trei guri de la Costești-*Cier* se aseamănă întrucâtva cu vasul *kernos* din primul subtip.

În faza Cucuteni A-B/Tripolie BI-BII numărul vaselor *kernoi*/pseudo-*kernoi* este mai mic (vorbind pe materialele publicate), dintre acestea remarcându-se vasul de la Veselyi Kut (Ucraina)⁴¹, (fig. 2/2a-d). Acesta a fost realizat sub forma unui vas suport, de la partea superioară a acestuia pornind trei brațe, la capătul fiecăruia fiind modelat câte un bol semisferic, cu diametrul de cca. 10 cm. Considerăm că desemnarea acestui tip de vas ca „trinoclu” nu acoperă, în nici un fel, realitatea tipologică⁴².

Acest vas pseudo-*kernos* este destul de apropiat de un altul, modelat antropomorf, provenit de la Nezvisko (Ucraina), din stratul Cucuteni B/Tripolie BII. Este vorba de reprezentarea părții inferioare a unui personaj

³⁶ Nr. inventar I 4792 (Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta Turnu-Severin). Vas cu patru găuri și tuburi comunicante lucrat din lut amestecat cu nisip, modelat în formă patrulateră, prevăzut cu patru guri cilindrice, fund drept, prevăzut la mijloc cu o gaură cu diametrul de 5 cm. Fișă întocmită de Marin Iulian Neagoe, http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?k=C77C99E83DD_E4445B1F986EBF6747734, accesat 15 aprilie 2011.

³⁷ Valeriu Cavruc (coord.), *Cultură și civilizație în Carpații Răsăriteni...*, pl. XVI. 2, http://www.cimec.ro/Arheologie/expo/html/pl16_1-2.html, accesat 22 martie 2011.

³⁸ Vladimír Podborský, *op. cit.*, în *loc cit.*, p. 138, fig. 81/12.

³⁹ M. Iu. Videjko, N. B. Burdo (coord), *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/2, p. 187, fig. 3.

⁴⁰ Dumitru Boghian, *Nouvelles découvertes de vases cucuténien de culte dans le département de lassy*, în *SAA*, Iași, III-IV, 1997, p. 63-74; Valentina Mihaela Voinea, *op. cit.*, pl. 95; Radian Romus Andreescu, Pavel Mirea, Ștefan Apope, *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, jud. Teleorman*, în *CA*, XII, București, 2003, p. 78, fig. 11/1.

⁴¹ M. Iu. Videjko, N. B. Burdo (coord), *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/1, p. 542; *Idem*, *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/2, p. 133, fig. 1-2.

⁴² Natalia Burdo, *Sacral'ni svit tripil's'koj civilizacii*, Kijv, 2005, figura de la p. 35.

antropomorf, zona coapselor bazinului și abdomenului inferior fiind redată sub forma a trei pâlnii reunite (două mai mari și una mai mică)⁴³, (fig. 3/1). Astfel, meșterul olar a creat, pornind de la o altă reprezentare cu două cupe pe picioare umane (descoperirea de la Șipeniț⁴⁴), imaginea unui mic vas-suport, antropomorfizat, susținând trei vase, moștenit, probabil, din MMK, faza IIa (Hluboké Mašůvky)⁴⁵.

De altfel, numărul vaselor *kernoi*/pseudo-*kernoi*, pare să fie mai mare în faza Cucuteni B/Tripolie B II. În sprijinul acestei afirmații aducem vasele bitronconice/ sferoconice de tip amforă sau amforetă cu patru-șase vase de tip pahar sau cupă dispuse simetric pe umăr, în jurul gurii centrale, descoperite pe un areal foarte larg, din zona silvo-stepică nord-pontică până în cea a Dunării mijlocii.

Astfel, dintr-un sit care nu a fost făcut public, provine o amforetă, aflată în Colecția arheologică Platar, cu patru pahare/cupe atașate pe umărul vasului (fig. 3/2), dispuse oarecum simetric și lipite de gura centrală. Decorul vasului a fost realizat prin pictarea cu negru, potrivit canoanelor specifice fazei Cucuteni B1 (Tripolie BII)⁴⁶. O amforă fragmentară descoperită la Ghelăiești-Nedeia (jud. Neamț), încadrată tot în etapa Cucuteni B1, a avut pe umăr patru pahare mici, care comunicau cu interiorul, dispuse în jurul deschiderii centrale⁴⁷. Un fragment de amforă cu perforare pe umăr și locul de îmbinare al unui pahar, precum și un pahar cu partea inferioară prezentând urme de prindere pe vasul central au fost descoperite în stratul Cucuteni B1 de la Cucuteni-Cetățuie⁴⁸ (fig. 5/2, 4). Un vas destul de asemănător a fost descoperit în situl de la Badragii Vechi (Republica Moldova), încadrat în faza Cucuteni B2. Această amforetă (H = 267 mm; Dmax = 269 mm) are, de asemenea, modelate patru pahare mici pe umăr, în jurul deschizăturii centrale⁴⁹ (fig. 3/3a-b). Fragmente provenind de la vase cu umăr (*Schultergefäße*), cu mai multe guri pe umăr au fost descoperite și la Șipeniț⁵⁰ (fig. 4/7), fără a se realiza vreo reconstrucție.

⁴³ M. Iu. Videjko, N. B. Burdo (coord), *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/1, p. 371; vol. 1/2, p. 118-119.

⁴⁴ Gordon Childe, *Schipenitz: A Late Neolithic Station with Painted Pottery in Bukovina*, în *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 53, 1923, p. 263-288.

⁴⁵ Vladimír Podborský, *op. cit.*, în *loc cit.*, p. 137, fig. 80/12.

⁴⁶ M. Iu. Videjko, N. B. Burdo (coord), *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*, vol. 1/1, p. 371; vol. 1/2, p. 186-187, fig. 1.

⁴⁷ Ștefan Cucoș, *op. cit.*, p. 83.

⁴⁸ Mircea Petrescu-Dîmbovița, Mădălin-Cornel Văleanu, *op. cit.*, fig. 157/2, 198/2.

⁴⁹ V. I. Marchevici, *Pozdnetripol'skie plemena severnoj Moldavii*, Editura Știința, Kishinev, 1981, p. 31-33, fig. 40/4.

⁵⁰ Raymund F. Kaindl, *Prähistorisches aus der Bukowina*, în *Jahrbuch der K. K. Zentral-Kommission*, 2, 1904, p. 16-43, pl. 3; Oleh Kandyba, *Schipenitz. Kunst und Geräte eines neolithischen Dorfes*, Wien, 1937, p. 25-26, 133, pl. 13.

Aceste vase și fragmente din faza Cucuteni B se aseamănă foarte mult cu un altul, descoperit în situl Mödling-Jennyberg (Austria), aparținând culturii Boleráz, faza timpurie (fig. 3/4). Este vorba tot de o amforă (H = 420 mm) cu șase pahare în formă de pânle, modelate în jurul gurii centrale, încadrată de Elisabeth Ruttkay în largă categorie a așa-numitelor *pseudo-kernos* (vase cu brațe, vase cu tub, vas mixt și chiar vas de fermentare, vase de flori, suporturi pentru lumânări etc.).⁵¹ De asemenea, un recipient de acest tip provine din așezarea Baden de la Dłubnia-Zesławice, voiv. Cracovia (Polonia)⁵².

Este foarte greu de spus, în stadiul actual al cercetărilor, când și unde au fost „inventate” vasele de tip *kernoi*/*pseudo-kernoi* sau care sunt adevăratele prototipuri ale acestora, dar una dintre cele mai vechi analogii directe, ale acestora, de tipul vasului cu guri multiple, pare a fi „lampa de lut”, întrebuințată în procesiunile de cult, de la Żłota (voiv. Ternobrzieskie, Polonia), (fig. 3/5a-b), aparținând unui nivel Lengyel-Polgar⁵³.

***

Din interesantele materiale prezentate mai sus reiese că în largă categorie a vaselor cucuteniene *kernoi*/*pseudo-kernoi* au fost incluse, de regulă, recipiente cu mai multe pahare/cupe, de mici dimensiuni, dispuse fie pe corpul central, comunicante sau nu cu acesta, fie pe brațe care pleacă de la corpul central, fără a comunica cu acesta, fie pe un suport inelar și tubular, fie sub forma vaselor comunicante, reunite doar prin tuburi dispuse, cel mai adesea în regiune diametrelor maxime. De aceea, considerăm că ar fi mai corect să se uziteze denumirile de vase „zise *kernoi*” sau mai degrabă *pseudo-kernoi*, în paralel cu

⁵¹ Richard Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, Wien, 1954, p. 199, fig. 132; Elisabeth Ruttkay, *Boleraz-Gruppe*, în Eva Lenneis, Christine Neugebauer-Maresh, Elisabeth Ruttkay, *Jungsteinzeit im Osten Österreichs*, Verlag Niederösterreichisches Pressehaus, St. Pölten, Wien, 1999, p. 152, fig. 17.6; Eadem, *Jennyberg I – Eine Boleráz Siedlung in Mödling bei Wien*, în Petre Roman, Saviana Diamandi (Hrsg.), *Cernavodă III-Boleráz. Ein Vorgeschichtliches Phänomen zwischen dem OberRhein und der Unter Donau*, Symposium Mangalia/Neptun (18-24 Oktober 1999), Studia Danubiana, Series Symposia, II, București, 2001, p. 522-523, pl. 3/OSTÖ 5.

⁵² Zdzisław Sochacki, *Obiekt z zagadkowymi naczyniami w osadzie kultury ceramiki promienistej w Dłubni-Zesławicach, pow. Kraków /A pit with interesting pots within settlement of the Baden Culture at Dłubnia-Zesławice, Cracov district*, în *Wiadomości Arheologiczne*, Tom XXX/3-4, 1964, p. 304-310, fig. 2.

⁵³ Anna Kulczycka-Leciejewiczowa, *Pierwsze społeczeństwa rolnicze na ziemiach polskich. Kultury kręgu naddunajskiego*, în Marta Godłowska, Anna Kulczycka-Leciejewiczowa, Jan Machnik, Tadeusz Wiślański, *Neolit*, Witold Hensel, Tadeusz Wiślański (red.), în seria *Prahistoria ziem Polskich*, Witold Hensel (red.), vol. II, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1979, p. 148, fig. 74.

intensificarea eforturilor de clarificare terminologică și punere de acord a specialiștilor. Deși pentru definirea acestora s-a împrumutat terminologia grecească, nici aceasta nu ne permite să desemnăm, așa cum am văzut mai sus, o singură categorie de recipiente, cu atât mai mult cu cât este vorba de artefacte provenind din perioade și spații diferite (epoca bronzului, epoca fierului, antichitate, prima jumătate a mileniului I p. Chr.; lumea minoică, Orient, partea de nord a Mediteranei etc.).

Deocamdată, nu se poate stabili nici o legătură între vasele zise *kernel*/pseudo-*kernel* neolitice și eneolitice din spațiul nord-carpatic și danubian și cele cu suport circular și tubular din epoca eneoliticului final și bronzului timpuriu (mileniile IV-III BC) din spațiul oriental (Bab edh-Dhra/Jordania, Tepe Gawra/Irak, Tell el Hajj/Siria, Habuta Kabira/Siria⁵⁴ și din Cisiordania (Bronzul cananeean, fig. 10/1-2)⁵⁵, sau cu cele pe picior înalt, un tip de suporturi care „sprijină” cupe/pahare multiple (pe brațe individuale sau reunite în formă de cercuri concentrice), specifice pentru inventarul funerar al înmormântărilor datate în epoca timpurie a bronzului est-mediteranean (Cicladic II-III, Minoic II-III, Bronzul Cipriot II-III): din cultura Keros-Syros⁵⁶ (fig. 11/1), Phylakopi/Melos (fig. 8/1-4, 6), Pyrgos (fig. 8/5), Kumasa (fig. 8/7), Lapithos și Vounos/Cipru (fig. 9/1-5) etc.⁵⁷, sau cel egiptean⁵⁸.

Cu atât mai mult, nu credem că există vreo legătură între vasele descrise mai sus și cele din epocile istorice ulterioare, din Helladicul târziu III⁵⁹ (sec. XIII-XII BC), (fig. 11/9), de la sfârșitul mileniului al II-lea BC din zona

⁵⁴ Andrea M. Bignasca, *op. cit.*, p. 8-10.

⁵⁵ <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/49-320>; <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/37-223>, accesat 27 mai 2011.

⁵⁶ N.P. Goulandris Foundation, Museum of Cycladic Art, N.P. Goulandris Collection, no. 970, <http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&resrc=851&cnode=35>, accesat 25 mai 2011.

⁵⁷ Andrea M. Bignasca, *op. cit.*, p. 10-14; Arthur Evans, *The Palace of Minos at Knossos*, vol. I, *The Neolithic and Early and Middle Minoan Ages*, London, 1921, p. 75-76, fig. 43-44; Martin Persson Nilsson, *op. cit.*, 1941, fig. 5. 2-4; Carlos A. Picón, *Recent Acquisitions: A Selection, 2004-2005. The Metropolitan Museum of Art Bulletin* 63, no. 2 (Fall 2005), p. 6; <http://www.utexas.edu/courses/classicalarch/images2/ECTcKernos2300.jpg>; <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/1143632371/>; <http://pottery.about.com/od/glazesurfaces/ig/Ancient-Greek-PotteryImages/Kernos.htm>; www.ou.edu/~ah4913/aegeanhtml/cypot4.html; <http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000010.htm>; <http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000014.htm>; <http://www.learn.columbia.edu/dbcourses/item.cgi?template=submagnify&id=8139&table=items>; <http://www.flickr.com/groups/1558547@N23>, accesat 20-25 aprilie 2011.

⁵⁸ Frances W. James, Patrick E. McGovern, Anne G. Bonn, *The late Bronze Egyptian garrison at Beth Shan: a study of levels VII and VIII*, vol. 1, The University Museum of Pennsylvania, Philadelphia, 1993, p. 98, 103, 176, 179.

⁵⁹ Museum of Fine Arts, Boston, <http://www.davidrumsey.com/amica/amico936342-17635.html>, accesat 25 mai 2011.

caucaziană (Minghechaur, fig. 11/2, și Lăgiashen (sec. XIV-XIII BC, fig. 11/3)⁶⁰, a Israelului (Megiddo⁶¹, sec. XII BC, fig. 10/3), din Iranul mileniului I BC⁶² (fig. 9/6-7), Protogeometricul grecesc⁶³ (fig. 9/8) și cipriot⁶⁴ (fig. 10/4-5) din perioada arhaică (sec. VII BC)⁶⁵, fig. 10/6, 11/10) și epocile clasică⁶⁶ și elenistică din Grecia (fig. 11/7), Creta (fig. 11/8), Egipt (fig. 11/4)⁶⁷.

Este interesant de remarcat că, în unele zone (Algeria, fig. 11/6, Sudan, fig. 11/5, Uganda, Usambara, Rhodesia), vase care se aseamănă cu *kernoi* se produc în cadrul societăților tradiționale, funcționalitățile fiind diverse⁶⁸.

În stadiul actual al cercetărilor, acumulării și interpretării datelor, este greu de precizat în ce măsură recipientele compuse reprezintă o creație originală a comunităților neolitice și eneolitice locale (din bazinul danubian și carpatic) sau o influență sudică, dar aceste fapte nu trebuie excluse.

***

În ceea ce privește funcționalitatea vaselor *kernoi*, acesta nu este deloc clară, cu atât mai mult cu cât au fost descoperite sau menționate în contexte arheologice și istorice diferite (morminte, ritualurile eleusine, depuneri, contexte considerate laice etc.). Din păcate, pentru vasele eneolitice, discutate în prima parte a lucrării, lipsesc contextele arheologice edificatoare.

În funcție de tipul precis al acestora și perioadele istorice în care au fost confecționate și folosite, credem că vasele zise *kernoi* au avut funcționalități diverse, rituale și practice, poate combinate, încă neprecizate. Deocamdată, nu poate fi exclusă niciuna dintre ipotezele avansate: depuneri în cadrul ritualurilor

⁶⁰ Meline Poladian Ghenea, *Arta preistorică și antică în regiunea caucaziană*, Editura Meridiane, București, 1988, fig. 21 și 56.

⁶¹ The Oriental Institute of University of Chicago, <http://oi.uchicago.edu/museum/highlights/palestine.html>, accesat 28 mai 2011.

⁶² Encyclopaedia Iranica, Kaluraz, <http://www.iranica.com/articles/kaluraz>; http://www.cahnauktionen.ch/catalogue/show_item.php?auction_nr=5&lot_nr=35&lang=en, accesat 27 mai 2011.

⁶³ http://www.squinchpix.com/PHP_2T.php?setidx=992404&imgnum=20, accesat 29 mai 2011.

⁶⁴ The Metropolitan Museum of Art, <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/2763703526/>, accesat 28 mai 2011.

⁶⁵ The Metropolitan Museum of Art, <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/tags/geometric/>, <http://www.samosin.gr/imagesJtS/Photos/MusioArxaikosKernos.jpg>, accesat 28 mai 2011; *Thesaurus cultus et rituum antiquorum (ThesCRA)*, 2005, p. 252, fig. 638.

⁶⁶ Brice Erickson, *Roussa Ekklesia, Part 2: Lamps, Drinking Vessels, and Kernoi*, în *AJA*, 114, 2, 2010, p. 217-252.

⁶⁷ Arthur Evans, *op. cit.*, fig. 43-45; <http://www.jstor.org/pss/2792116>; www.globalegyptianmuseum.org/images/APM/_100/, accesat 29 mai 2011.

⁶⁸ *Ideqqi: Art de femmes berbères; La poterie berbère: un art féminin qui remonte à la préhistoire* <http://www.artscape.fr/wp-content/uploads/2007/06/15546.jpg>, accesat 11.02.2010; V.I. Marchevici, *Pozdnetripol'skie plemena severnoj Moldavji*, p. 167, fig. 104/1.

sepulcrale, vase pentru ofrande și libații, vase cu brațe, vase cu tub, vase mixte (?) și chiar vase de fermentare, vase utilizate în ceremoniile de consumare a băuturilor, vase de flori, "candelabre"/suporturi pentru lumânări⁶⁹, vase pentru condimente (unele) sau chiar doar o funcție estetică.

După părerea noastră, având în vedere și numărul mic al acestor vase zise de *tip kernos* sau pseudo-*kernos*, credem că au fost utilizate ca *paraphernalia* în diferite ritualuri/ceremoniale cultice și sociale. În aceste condiții, nu trebuie exclusă nici utilizarea lor ca „echipamente” de iluminat (opaițe, lămpi, sfeșnice, cultice, de „lux” sau cotidiene) sau chiar pentru fumigațiile cultice. Marea varietate tipologică a acestor artefacte se datorează, probabil, creativității olarilor, destinației specifice a fiecărei categorii, poziției sociale a aparținătorilor, funcționalității rituale sau uzuale/cotidiene.

Pentru a se clarifica ipotezele de mai sus e nevoie de o serioasă cercetare arheometrică, pentru a se identifica substanțele care au fost fie depuse/păstrate, fie arse în aceste recipiente. Noi deschidem discutarea acestei probleme, nu și rezolvarea acesteia, prin aceste rânduri.

SOME OBSERVATIONS ON THE CUCUTENI VESSELS OF *KERNOS* / PSEUDO-*KERNOS* TYPE

Keywords: *Aeneolithic, Cucuteni-Tripolye, kernos, pseudo-kernos, paraphernalia*

Most of the prehistoric and historic artifacts are not sufficiently known and understood within the contexts in which they were made and operated. The *kernoi* and pseudo-*kernoi* pottery is in a similar situation.

In this paper we discuss and attempt to explain according to current knowledge the issue of Aeneolithic vessels, especially Cucuteni pottery conventionally identified as *kernoi* and pseudo-*kernoi*. For this purpose, we have analyzed several categories of findings belonging to the third phase of the Precucuteni culture (Târgu Frumos) and to all three phases of Cucuteni civilization (Trușești, Cuconești Vechi, Darabani I, Ruginoasa, Bârlălești, Drăgușeni, Costești, Hoisești, Hăbășești, Cucuteni, Bod, Balțați, Veselyi Kut, Traian, Ghelăiești, Nezvisko, Badragii Vechi, Rozsohyvatka, Parincea, Șipeniț, Buznea). We distinguished several subtypes, with multiple variants: 1. with 5 cups/beakers communicating with the main body; 2. with 6 small containers attached through arms to the central body in the form of a support; 3. with 4-6 cups/beakers connected by a tubular support ring.

⁶⁹ Elisabeth Ruttkay, *Ein urgeschichtliches Kultgefäß vom Jannyberg bei Mödling, Niederösterreich*, în *Antike Welt*, 5, 1974, p. 45-50; Eadem, *Boleraz-Gruppe*, în Eva Lenneis, Christine Neugebauer-Mareš, Elisabeth Ruttkay, *Jungsteinzeit im Osten Österreichs*, p. 152.

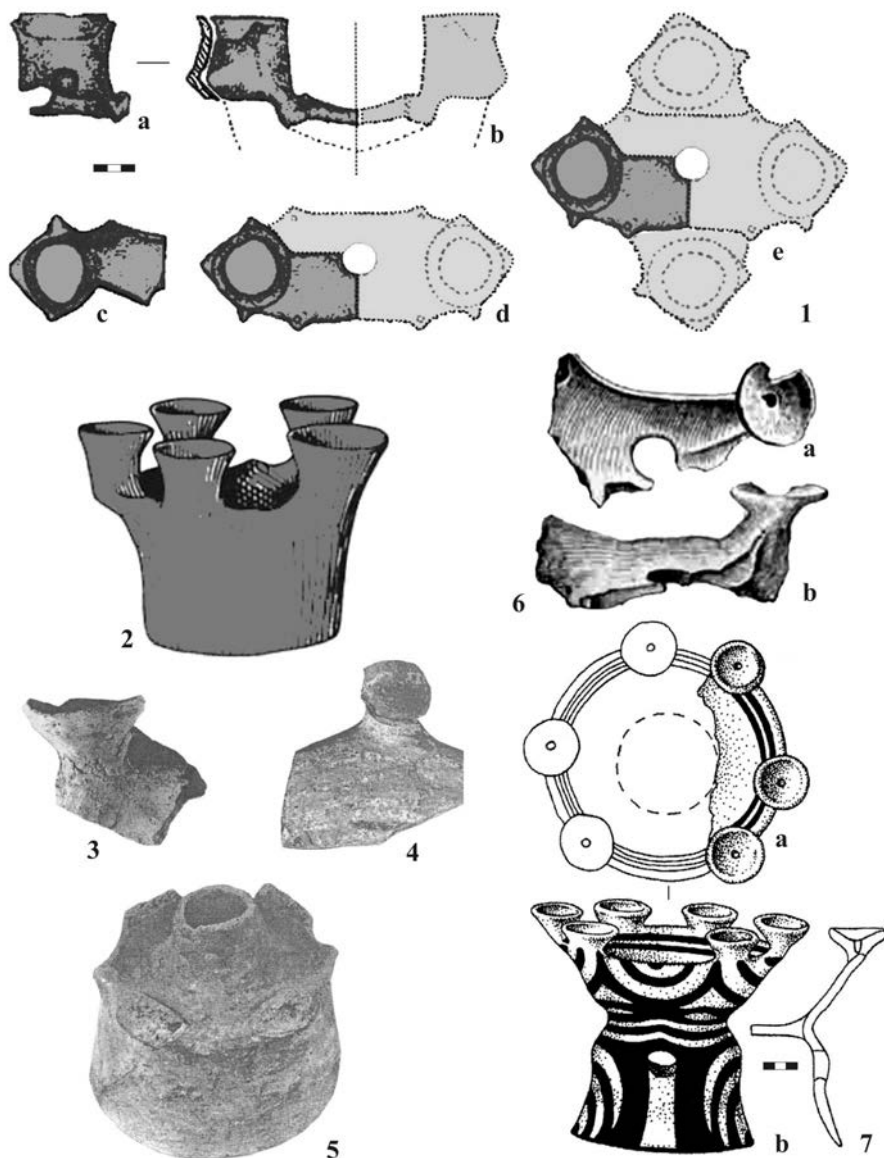
Analogies with other findings, from the same broad and diverse category of *kernoi* / *pseudo-kernoi* vessels from Aeneolithic and Bronze Age in the Middle East, Greece, Cyprus, Balkans and Central Europe and their perpetuation in Classical Antiquity, raise also the question of clarifying the naming of these artifacts, where we have opted for a different formula: *so called kernoi or pseudo-kernoi vessels*.

The author shows that none of the functionalities that were advanced so far should be excluded: placement into sepulchral rites, offerings and libations pots, vessels with arms, tube ware, mixed ware (?), vessel for fermentation, vessels used in ceremonies of beverage consumption, vases, candle holders, recipients for condiments (certain vessels only) and vessels with aesthetic function only. Therefore we assume that these artifacts were used as *paraphernalia* in different social and cult rituals/ceremonials, perhaps as "lighting equipment" (lamps, oil lamps, candlesticks, "luxury" or daily cult rituals) or for cult fumigations.

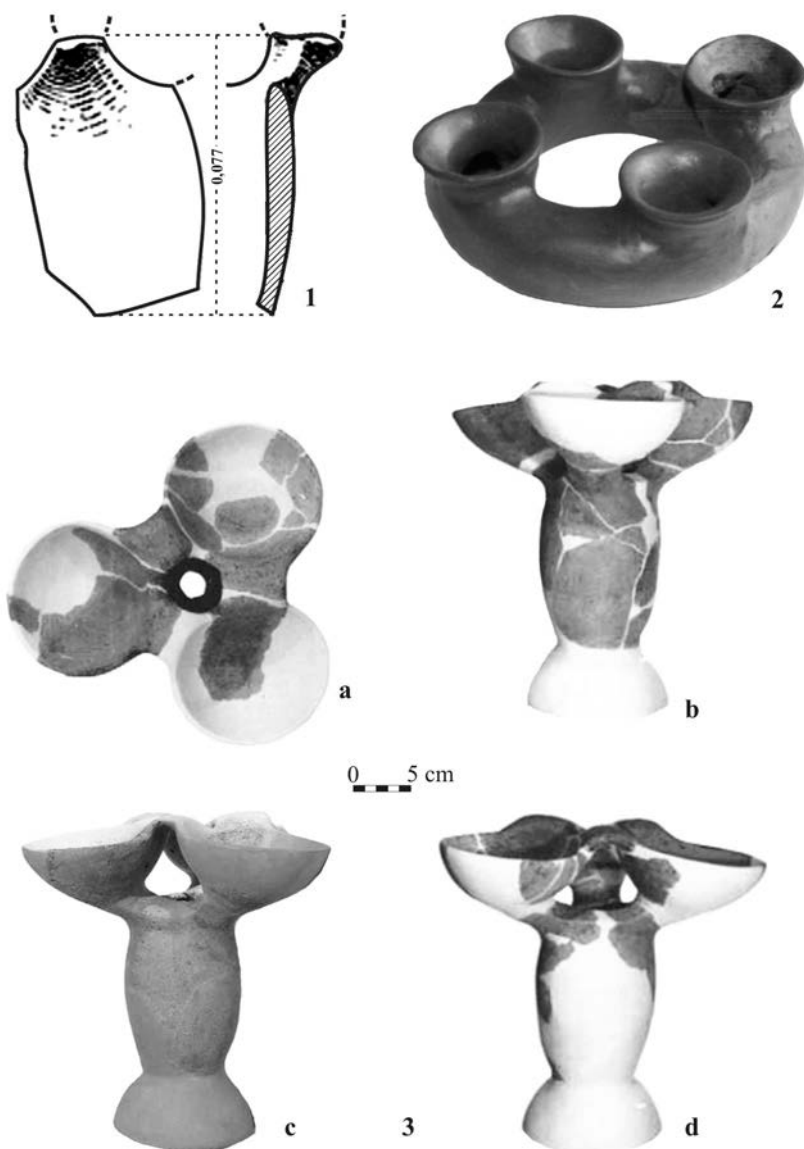
List of illustrations

- Fig. 1.** *Kernoi* vessels: 1.a-e. Târgu Frumos-Baza Pătule (graphic reconstruction D. Boghian); 2-5. Trușești-Țuguiea; 6. Darabani (Ukraine); 7. Cuconești Vechi (Republic of Moldova); (1. apud N. Ursulescu, D. Boghian, V. Cotiugă; 2. apud Vl. Dumitrescu; 3-5. apud M. Petrescu-Dîmbovița; 6. apud C. Ambrojevici; 7. apud V. Sorochin).
- Fig. 2.** *Kernoi* vessels: 1. Hăbășești-Holm; 2. Bod-Priesterhügel/Movila Popii; 3.a-d. Veselyi Kut (Ukraine); (1. apud Vl. Dumitrescu; 2. apud I. Bauman; 3. apud *** *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*).
- Fig. 3.** *Kernoi/pseudo-kernoi* vessels. 1. Nezvisko (Ukraine); 2. Ukraine (Platar Collection); 3.a-b. Badragii Vechi (Republic of Moldova); 4. Mödling-Jennyberg (Austria); Złota (Tarnobrzieskie County, Poland); (1-2. apud *** *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*; 3a. apud V. I. Marchevici; 3b. apud Elisabeth Ruttkay; 4. apud Anna Kulczycka-Leciejewiczowa).
- Fig. 4.** *Kernoi/pseudo-kernoi* and communicating vessels: 1. Poduri-Dealul Ghindaru; 2.a-b. Costești-Cier; 3. Hoiești-La Pod; 4, 6, 8, 10. Traian-Dealul Fântânilor; 5. Hăbășești-Holm; 7. Șipeniț (Ukraine); 9. Parincea-Gățul Grecului (1. apud D. Monah *et alii*; 3. apud F.A. Tencariu; 4, 6. apud C. Bem; 8, 10. apud *** *Cultură și civilizație în Carpații Răsăriteni ...*; 5. apud Vl. Dumitrescu; 7. apud R. Kaindl; 9. apud L. Istina).
- Fig. 5.** *Kernoi/pseudo-kernoi* and communicating vessels: 1-4. Cucuteni-Cetățuie (1-2. Cucuteni A3; 3-4. Cucuteni B1); 5. Ostrovul Corbului-Botul Cliuciului; 6. Rozsohyvatka (Ukraine); (1-4. apud M. Petrescu-Dîmbovița, M.-C. Văleanu; 5. apud M.I. Neagoe, <http://clasate.cimec.ro/detaliu.asp?k=C77C99E83DDE4445B1F986EBF6747734>; 6. apud *** *Enciklopedija tripil'skoj civilizacii*).
- Fig. 6.** *Kernoi/pseudo-kernoi* and communicating vessels: 1. Vitănești-Măgurice; 2. Hotnica; 3, 5. Gumelnița; 4. Mechkur (apud. Vl. Dumitrescu, V.M. Voinea, R.R. Andreescu, P. Mirea, Șt. Apope).

- Fig. 7.** Vessels with multiple mouths: 1. Stara Zagora (Bulgaria); 2.a-c. Brăițița; 3. Carcaliu; 4.a-b. Gumelnița; 5. Căscioarele; 6. Sultana; 7. Pietrele; 8. Buznea; (1-7. apud V. M. Voinea, VI. Dumitrescu; 8. apud D. Boghian).
- Fig. 8.** *Kernoi* vessels: 1. Cyclades (cca. 2300-2100 BC); 2. Phylakopi/ Melos (cca. 2000 BC); 3. Melos (Early Cycladic III, cca. 2300-2200 BC); 4. Middle Cycladic II-III (2200-1800 BC); 5. Pyrgos; 6. Melos; 7. Kumasa; (1. apud <http://www.utexas.edu/courses/classicalarch/images2/ECtKernos2300.jpg>, 2. Foto Marie-Lan Nguyen, <http://pottery.about.com/od/glazesurfaces/ig/Ancient-Greek-Pottery-Images/Kernos.htm>; 3. The Metropolitan Museum of Art, New York, The Annenberg Foundation Gift; 4. <http://www.ou.edu/finearts/art/ahi4913/aegeanslides/169.jpg>; www.ou.edu/finearts/art/ahi_4913/aegeanhtml/cypot4.html; 5-7. M. P. Nilsson, 1941, fig. 5. 2-4).
- Fig. 9.** *Kernoi* vessels: 1, 3-4. Cyprus (Early Cypriot III, 2300-1850 BC); 2. Vounos (Cyprus, EC III); 5. Lapithos (Cyprus, EC III); 6. Luristan (Iran, First half mil. I BC); 7. Kaluraz (Iran, VIII-VII CBC); 8. Kourtes (Creta, Protogeometric, X CBC); (1, 3-4. apud <http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000010.htm>; <http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000014.htm>; 2. <http://www.learn.columbia.edu/dbcourses/item.cgi?template=submagnify&id=8139&table=items>; 5. <http://www.flickr.com/groups/1558547@N23/>; 6 a-b. <http://www.iranica.com/articles/kaluraz>; 7. http://www.cahnauktionen.ch/catalogue/show_item.php?auction_nr=5&lot_nr=35&lang=en; 8. http://www.squinchpix.com/PHP_2T.php?Setidx=992404&imgnum=20, © Robert H. Consoli).
- Fig. 10.** *Kernoi* vessels: 1-2. Cisjordan (Early Bronze Age of Canaan, 3100-2900 BC); 3. Megiddo (Israel), stratum VI (Iron Age); 4-6. Cipru (4-5. Protogeometric; 6. VII CBC), (1-2. apud <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/49-320>; <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/37-223>; 3. <http://oi.uchicago.edu/museum/highlights/palestine.html>; 4-5. <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/2763703526/>; 6. <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/tags/geometric/>; *Thesaurus cultus et rituum antiquorum* (ThesCRA), 2005, p. 252, fig. 638).
- Fig. 11.** *Kernoi* vessels: 1. Marble vessel Keros-Syros civilization (Early Cycladic, 2700-2400 BC); 2. Minghechaur (Azerbaijan, End II mill. BC); 3. Lagiashen (Armenia, XIV-XIII CBC); 4. Egipt (Hellenistic epoch); 5. Sudan (Modern epoch); 6. Kabylie (Algeria, Modern epoch); 7. Grecia (IV CBC); 8. Hagios Nikolaos (Crete, IV CBC); 9. Grecia (Late Helladic III); 10. Samos (VII CBC), (1. apud N.P. Goulandris Foundation, Museum of Cycladic Art, N. P. Goulandris Collection, no. 970, <http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=851&cnode=35>; 2-3. Meline Poladian Ginea; 4. www.globalegyptianmuseum.org/images/APM/100/; 5. V.I. Marchevici; 6. <http://www.artscape.fr/wp-content/uploads/2007/06/15546.jpg>; 7. <http://www.jstor.org/pss/2792116>; 8. Arthur Evans; 9. <http://www.davidrumsey.com/amica/amico936342-17635.html>; 10. <http://www.samosin.gr/images/JtS/Photos/MusioArxaikosKernos.jpg>).

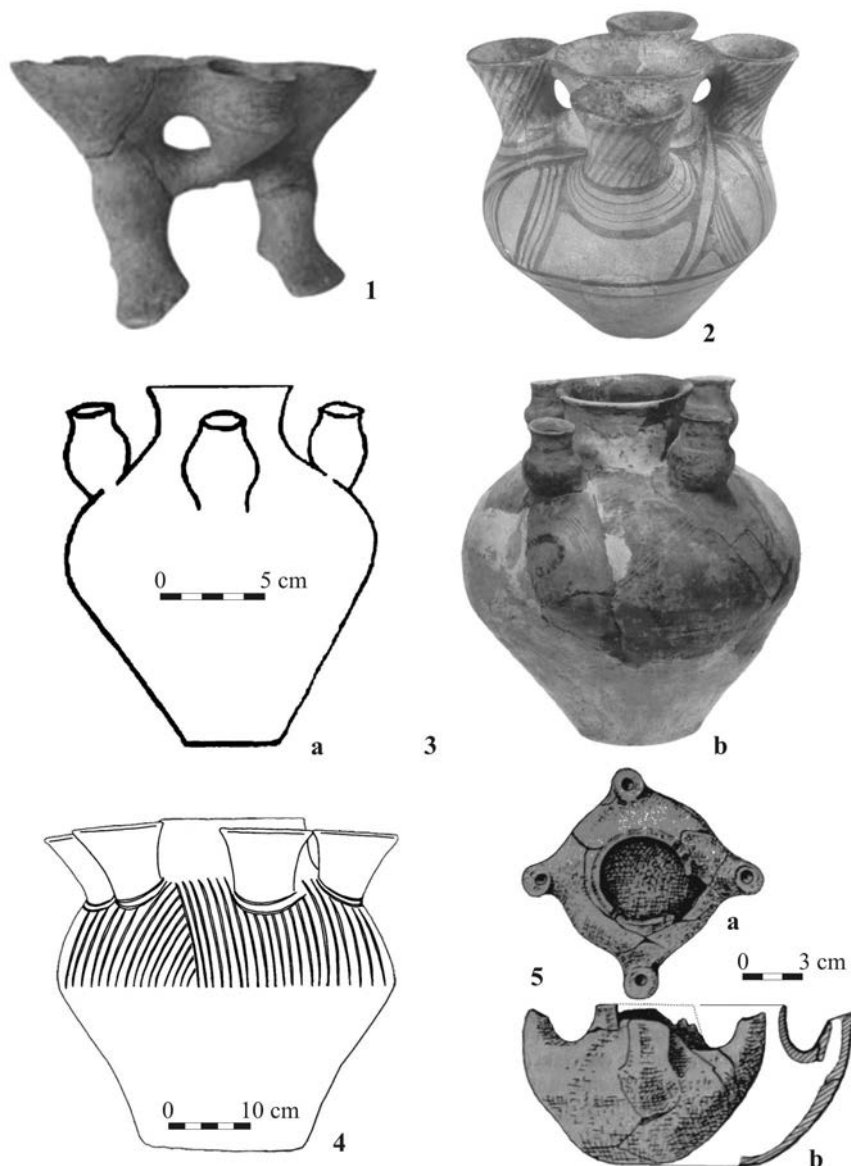
Fig. 1. Vase *kernos*: 1.a-e. Târgu Frumos-Baza Pătule; 2-5. Trușești-Țuguieța; 6. Darabani (Ucraina); 7. Cuconeștii Vechi (Republica Moldova) (1. apud Nicolae Ursulescu et alii; reconstituire grafică D. Boghian; 2. apud Vl. Dumitrescu; 3-5. apud M. Petrescu-Dîmbovița et alii; 6. apud C. Ambrojevici; 7. apud V. Sorochin)

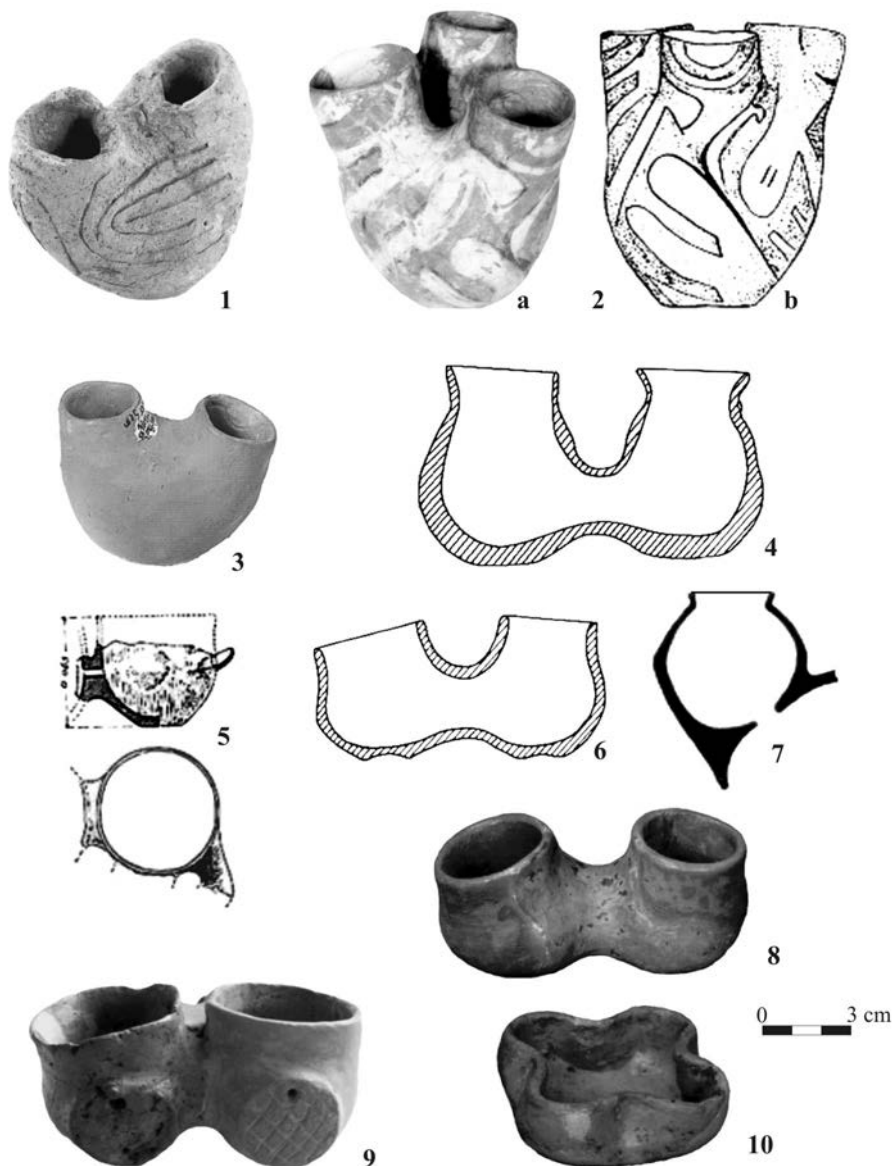
Fig. 2. Vase kernoï:

1. Hăbășești-Holm; 2. Bod-Priesterhügel/Movila Popii; 3.a-d. Veselyi Kut (Ucraina)
 (1. apud Vl. Dumitrescu; 2. apud I. Bauman; 3. apud Enciklopedija tripil'skoj civilizacii)

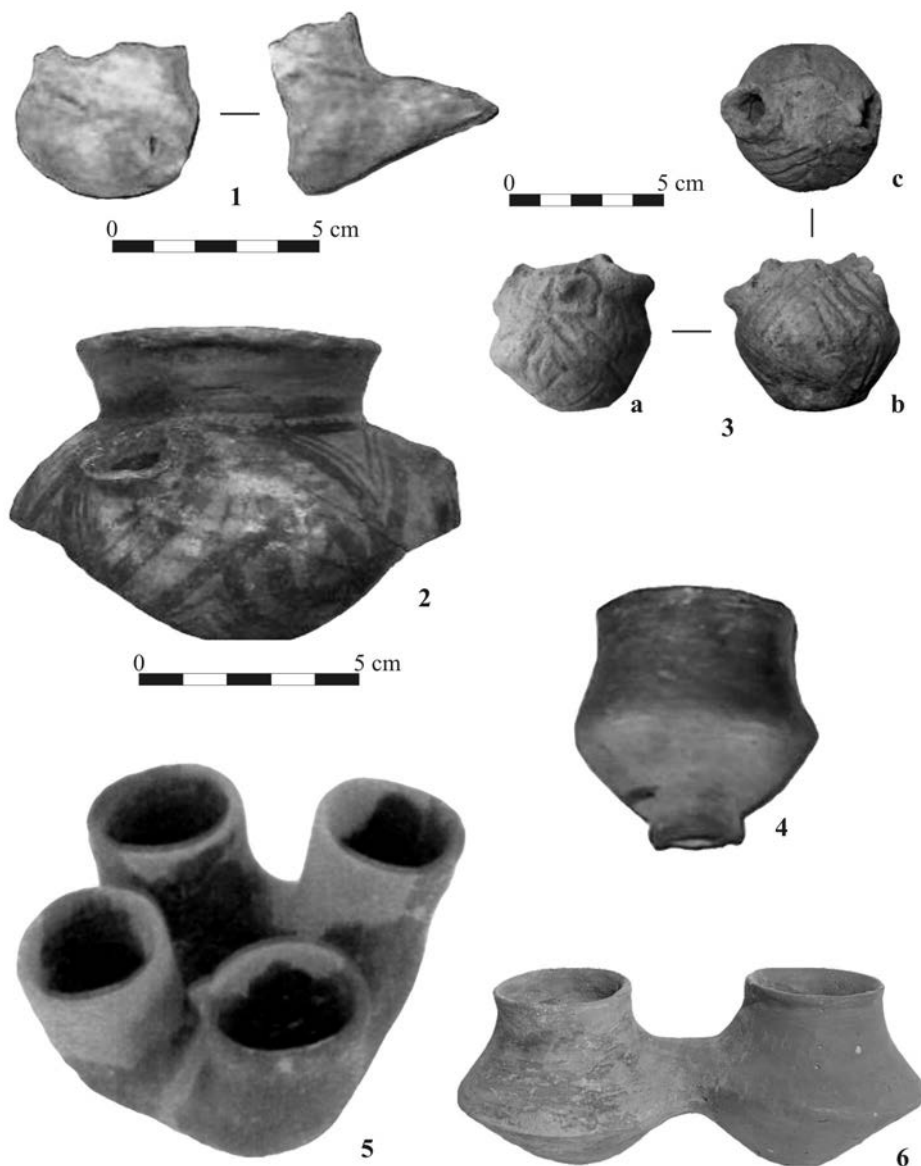

Fig. 3. Vase *kernos*/pseudo-*kernos*: 1. Nezvisko; 2. Ucraina (Colecția Platar); 3.a-b. Badragii Vechi; 4. Mödling-Jennyberg (Austria); Złota (voiv. Tarnobrzieskie, Polonia) (1-2. *apud* Enciklopedija tripil'skoj civilizacii; 3a. *apud* V.I. Marchevici 3b. *apud* E. Ruttkay; 4. *apud* A. Kulczycka-Leciejewiczowa)

Fig. 4. Vase *kernoi*/pseudo-*kernoi* și comunicante: 1. Poduri-Dealul Ghindaru;
 2.a-b. Costești-Cier; 3. Hoisești-La Pod; 4, 6, 8, 10. Traian-Dealul Fântânilor;
 5. Hăbășești-Holm; 7. Șipeniț (Ucraina); 9. Parincea-Gâtul Grecului
 (1. apud Dan Monah et alii; 3. apud F.A. Tencariu; 4, 6. apud C. Bem; 5. apud Vl. Dumitrescu;
 7. apud R. Kaindl; 8, 10. apud Cultură și civilizație în Carpații Răsăriteni ...; 9. apud L. Istina)

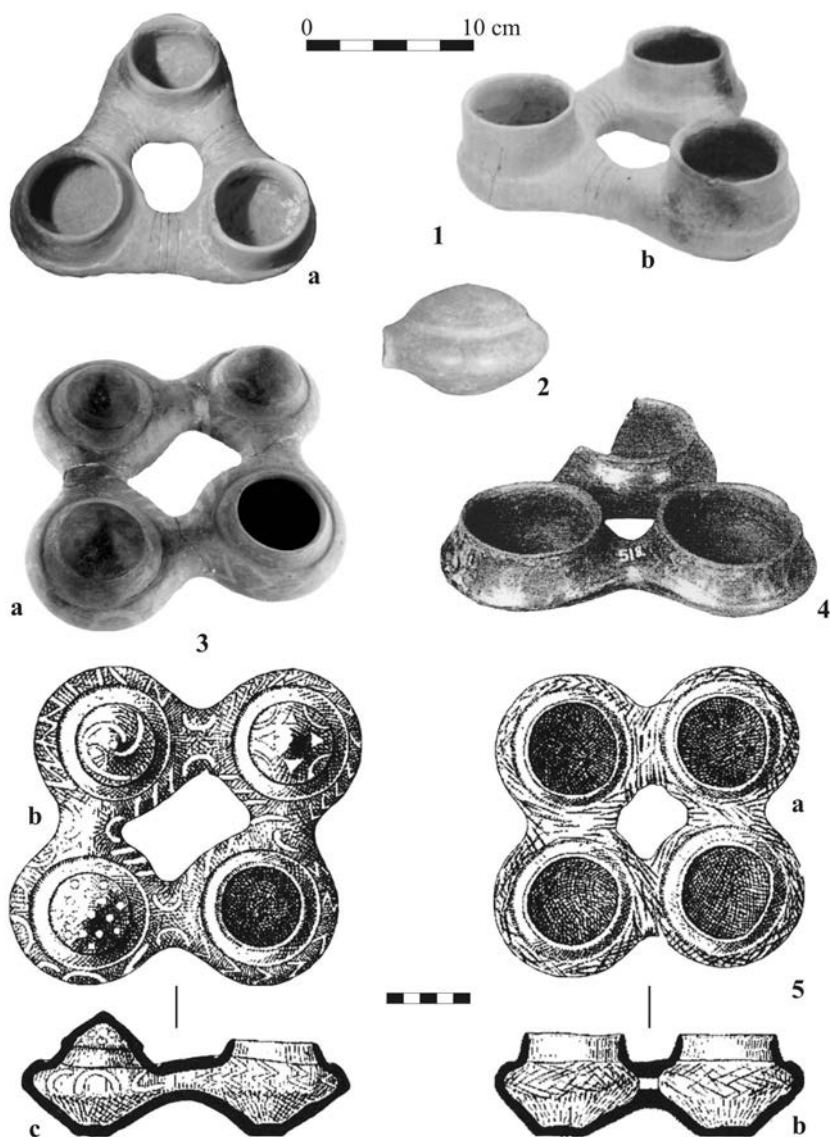

Fig. 5. Vase *kernoi*/pseudo-*kernoi* și comunicante:

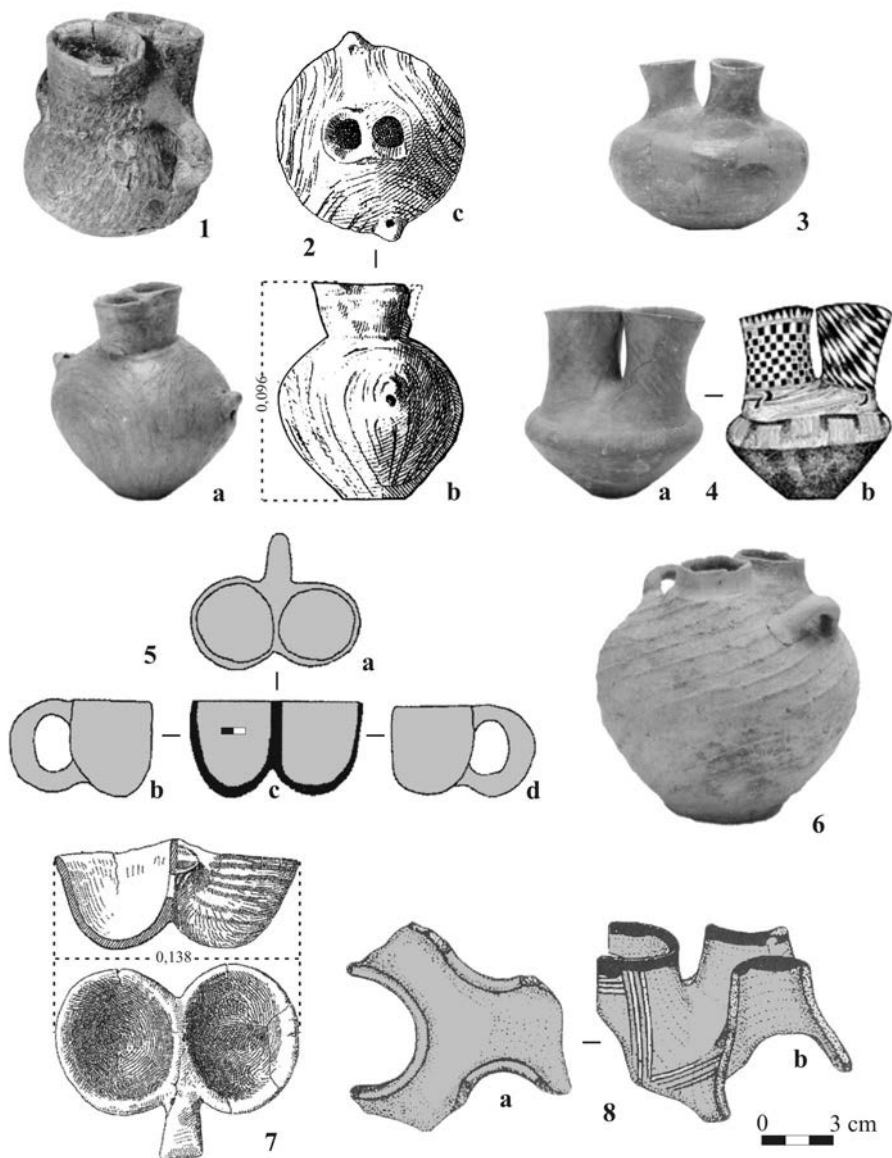
1-4. Cucuteni-Cetățuie (1-2. Cucuteni A3; 3-4. Cucuteni B1);

5. Ostrovul Corbului-Botul Cliuciului; 6. Rozsohyvatka (Ucraina)

(1-4. apud M. Petrescu-Dîmbovița, M.C. Văleanu; 5. apud M.I. Neagoe, <http://clasate.cimec.ro/detaliu.asp?k=C77C99E83DDE4445B1F986EBF6747734>; 6. apud Enciklopedija tripil'skoj civilizaciji)

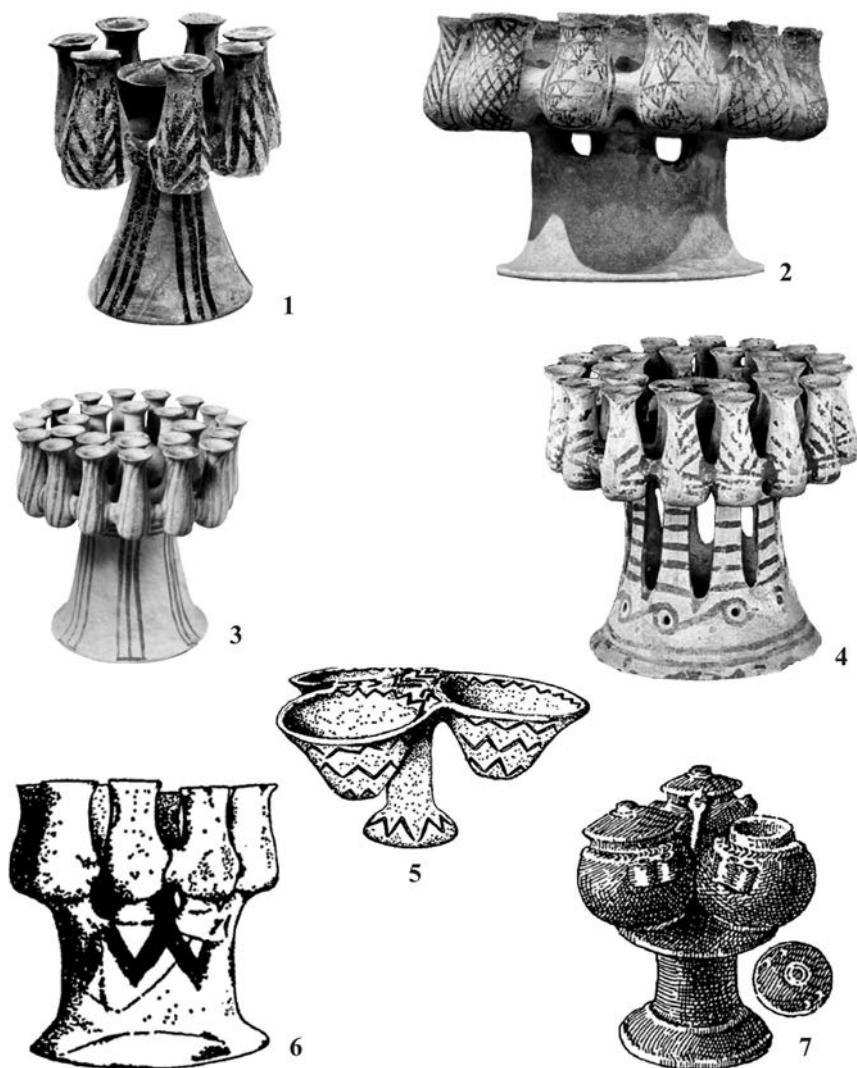

Fig. 6. Vase *kerno*/pseudo-*kerno* și comunicante:
 1. Vitănești-Măgurice; 2. Hotnica; 3, 5. Gumelnița; 4. Mechkur
 (1-5. apud Vl. Dumitrescu, V.M. Voinea, R.R. Andreescu et alii)

Fig. 7. Vase cu guri multiple:

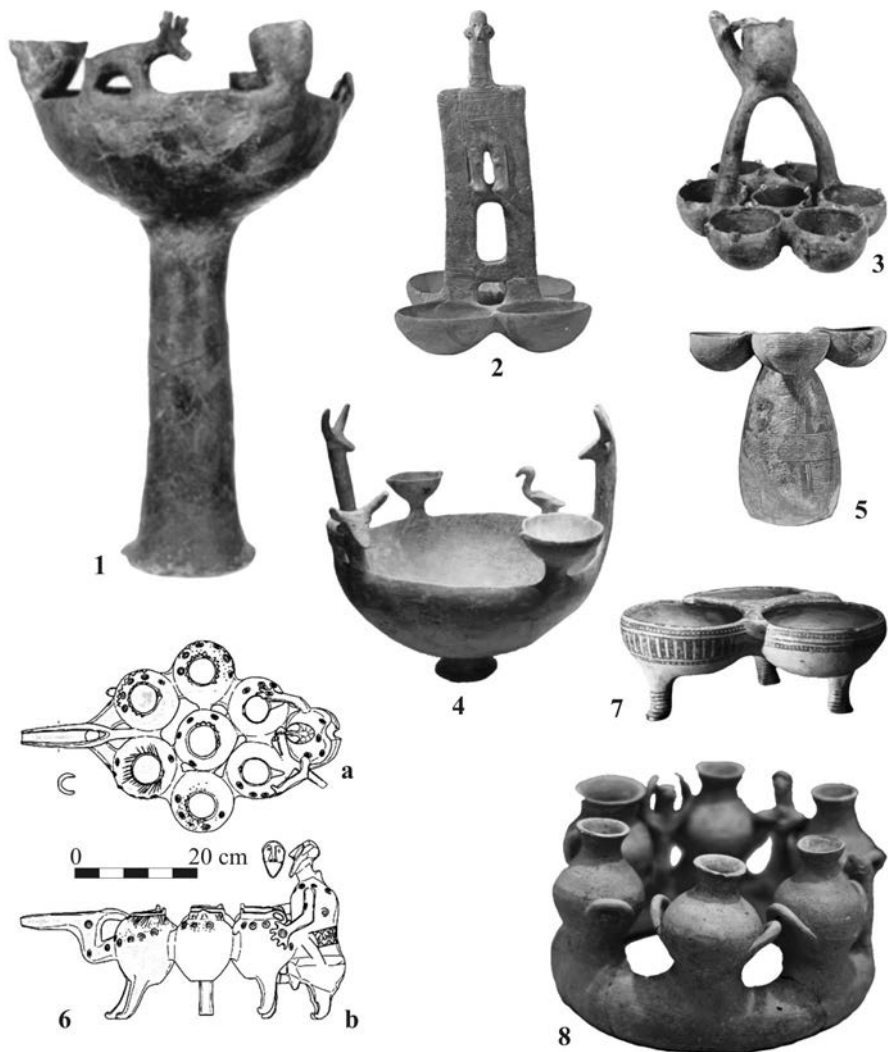
1. Stara Zagora (Bulgaria); 2.a-c. Brăilița; 3. Carcaliu; 4.a-b. Gumelnița;
 5. Căscioarele; 6. Sultana; 7. Pietrele; 8. Buznea
 (1-7. *apud V.M. Voinea, Vl. Dumitrescu*; 8. *apud D. Boghian*)

Fig. 8. Vase *kernoï*: 1. Ciclade (cca. 2300-2100 BC); 2. Phylakopi/ Melos (cca. 2000 BC); 3. Melos (Cicladic timpuriu III, cca. 2300–2200 BC); 4. Cicladicul mijlociu II-III (2200-1800 BC); 5. Pyrgos; 6. Melos; 7. Kumasa

(1. apud <http://www.utexas.edu/courses/classicalarch/images2/ECtKernos2300.jpg>,

2. foto Marie-Lan Nguyen, apud <http://pottery.about.com/od/glazesurfaces/ig/Ancient-Greek-Pottery-Images/Kernos.htm>; 3. apud The Metropolitan Museum of Art, New York, The Annenberg Foundation Gift; 4. apud <http://www.ou.edu/finearts/art/ahi4913/aegeanslides/169.jpg>; www.ou.edu/finearts/art/ahi4913/aegeanhtml/cypot4.html; 5-7. apud M.P. Nilsson)

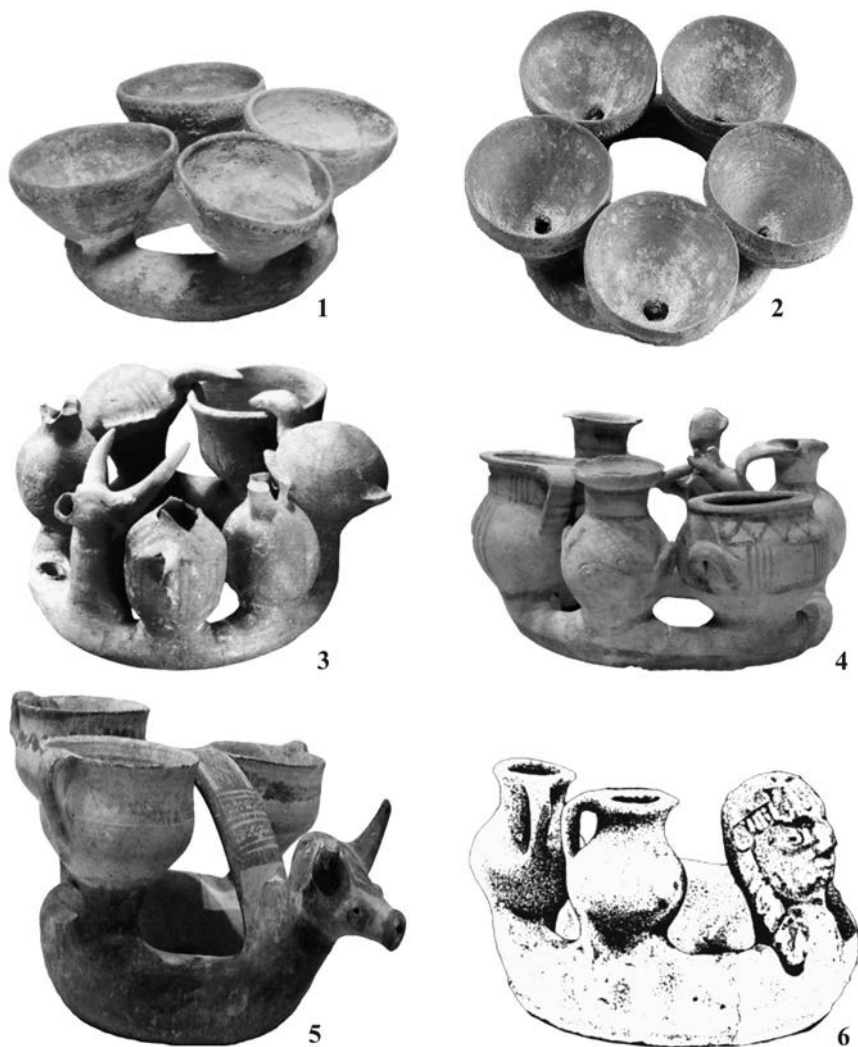

Fig. 9. Vase *kernoi*: 1, 3-4. Cipru (Bronz timpuriu/EC III, 2300-1850 BC); 2. Vounos (Cipru, EC III,); 5. Lapithos (Cipru, EC III,); 6. Luristan (Iran, prima jum. mil. I BC,); 6 a-b. Kaluraz (Iran, sec. VIII-VII BC) 8. Kourtes (Creta, Grecia, Protogeometric, sec X BC)

(1, 3-4. *apud* <http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000010.htm>;

<http://eca.state.gov/icpp/cypruspc/fi/00000014.htm>; 2. *apud* <http://www.learn.columbia.edu/dbcourses/item.cgi?template=submagnify&id=8139&table=items>; 5. *apud* <http://www.flickr.com/groups/1558547/@N23/>; 6 a-b. *apud* <http://www.iranica.com/articles/kaluraz>; 7. *apud*

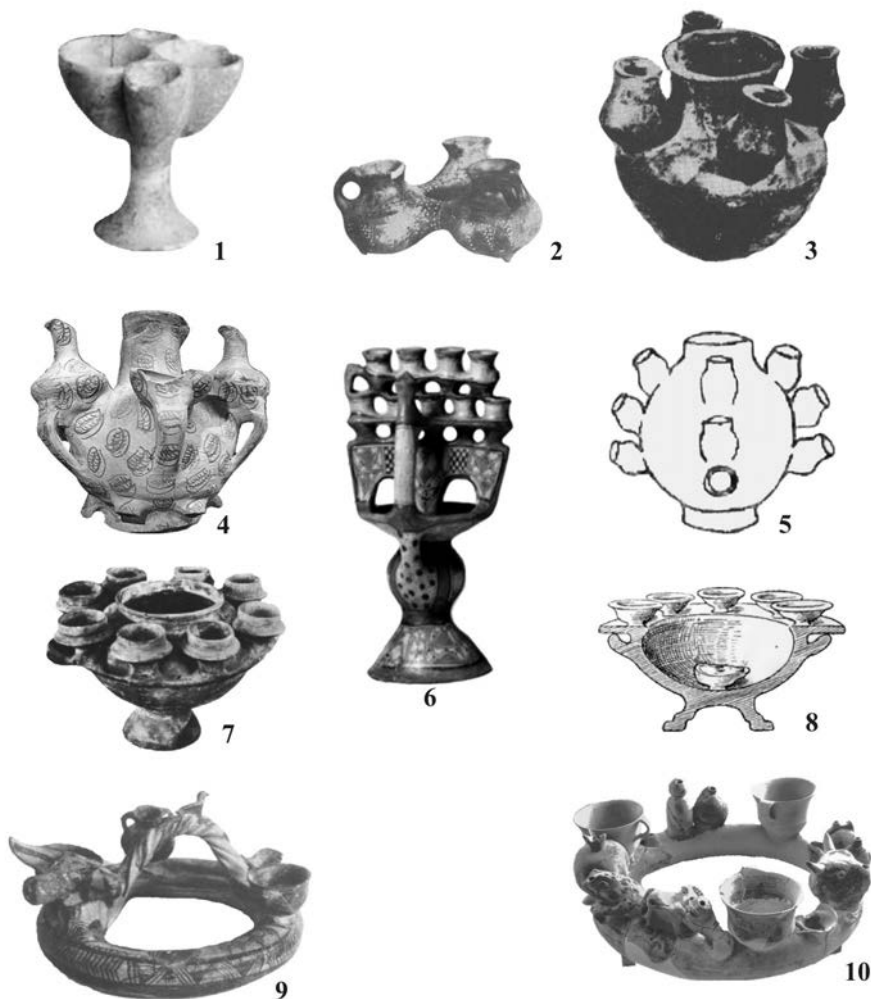
http://www.cahnauktionen.ch/catalogue/show_item.php?auction_nr=5&lot_nr=35&lang=en; 8. *apud* http://www.squinchpix.com/PHP_2T.php?Setidx=992404&imgnum=20)

Fig. 10. Vase kernoi: 1-2. Cisiordania (epoca timpurie a bronzului canaanean, 3100-2900 BC); 3. Megiddo (Israel), niv. VI (Epoca fierului); 4-6. Cipru (4-5. Protogeometric; 6. Sec. VII BC)

(1-2. apud <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/49-320>;
<http://www.archaeological-center.com/en/auctions/37-223>; 3. apud <http://oi.uchicago.edu/museum/highlights/palestine.html>; 4-5. apud <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/2763703526/>; 6. apud <http://www.flickrriver.com/photos/elissacorsini/tags/geometric/>; *Thesaurus cultus et rituum antiquorum (ThesCRA)*)

Fig. 11. Vase *kernos*: 1. Vas de marmură cultura Keros-Syros (Cicladic timpuriu 2700-2400 BC); 2. Minghechaur (Azerbaidjan, sf. mil. II BC); 3. Lagsien (Armenia, sec. XIV-XIII BC); 4. Egipt (epoca elenistică); 5. Sudan (epoca modernă); 6. Kabylie (Algeria, epoca modernă); 7. Grecia (sec. IV BC); 8. Hagios Nikolaos (Creta, sec. IV BC); 9. Grecia (Heladicul târziu III); 10. Samos (sec. VII BC) (1. *apud* N. P. Goulandris Foundation, Museum of Cycladic Art, <http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=851&cnode=35>; 2-3. *apud* M. Poladian Ghenea; 4. www.globalegyptianmuseum.org/images/APM/_100/; 5. V.I. Marchevici; 6. <http://www.artscape.fr/wp-content/uploads/2007/06/15546.jpg>; 7. <http://www.jstor.org/pss/2792116>; 8. Arthur Evans; 9. <http://www.davidrumsey.com/amica/amico936342-17635.html>; 10. <http://www.samosin.gr/images/Its/Photos/MusioArxaikosKernos.jpg>)